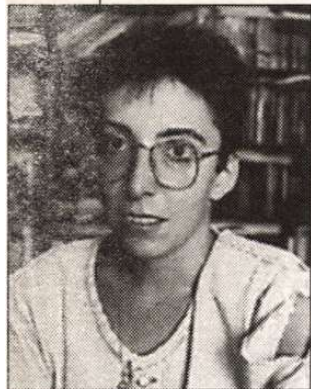

A Kossuth Klub negyvenéves. A mai fiatal értelmiségi generáció zöme még nem élt abban az időszakban, amelyre az előző – hol szívesebben, hol kényszeredettebben – élénken emlékezik. A klub tündöklésére az ötvenes évek értelmiségi életében, a csendes vegetációra a „konszolidáció” esztendőiben. Ennek a nemzedéknek már történelem, sőt legenda a Petőfi Kör. Amikor a Kossuth Klubról megemlé-

kezünk, nem a daliás idők legendás pillanatait sírjuk vissza. Nem akarunk nosztalgizálni. Írásában **TÖRÖK MONIKA** hiteles tanúkat idéz.

A Kossuth Klub a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) budapesti szervezetében működik, amely például a Pedagógiai Lexikon (Akadémiai Kiadó, Bp. 1979) szerint „az ismeretterjesztést végző értelmiség önkéntes, demokratikus szervezete”. A Múzeum utcai klubról a fent idézett alapmű a következőket tartja érdemesnek még megemlíteni: „A TIT megyei,

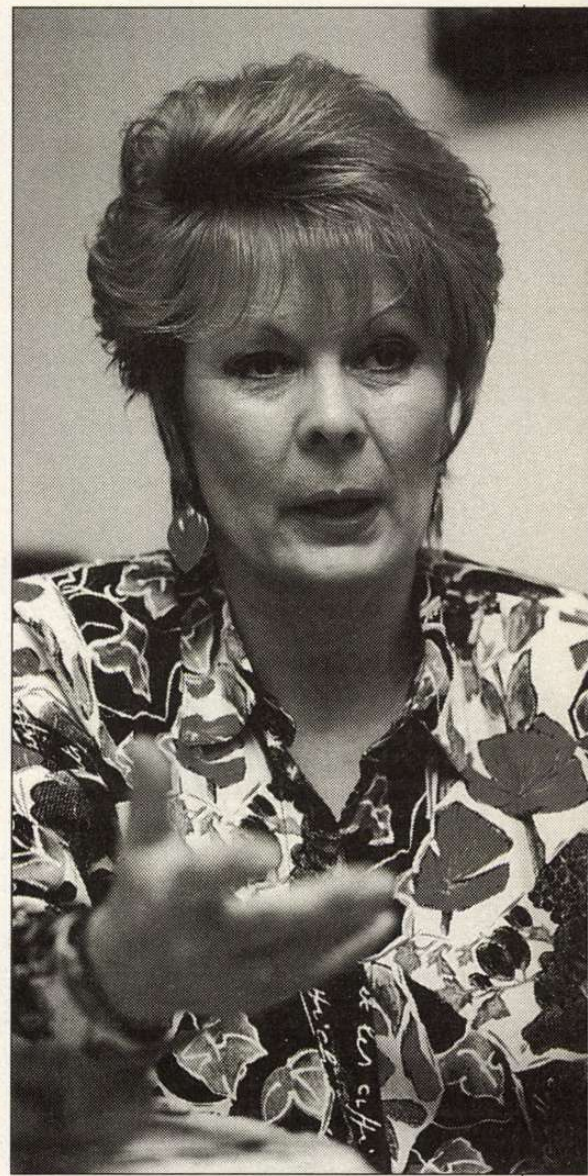
Gyarmati Istvánt (a képen Csanády Lili mellett) a pártközpontból megfenyegették

járási székhelyeken létrehozott klubjai jelentős közéleti fórumokká váltak, fővárosi klubja (Kossuth Klub) országos jelentőségű akciók, rendezvények színhelye.” Ennyi.

Nem ennyi. Bár a fellelhető utalások szűkszavúak, azért még a mi generációnk is tudja, hogy nem bélyeggyűjtés folyt ott. A népi demokrácia című – szintén alapműértékű – pártbrosúra így emlékezik meg a Kossuth Klubban működött Petőfi Körrel: „1956 májusában és júniusában a Petőfi Kör a dolgozó ifjúság szövetsége értelmiségi klubja, melynek vezetése a revizionisták kezébe került, nyilvános vitákat rendezett a második öt éves terv irányelveiről, a történelemtudomány helyzetéről és feladatairól, a marxista filozófia problémáiról, a sajtóról, a tájékoztatásról. A hangos és leplezetlen ellenforradalmi megnyilvánulásokkal tarkított, zabolátlanná váló viták mind nagyobb létszámú hallgatóságot vonzottak. És a vitákban felszólaló revizionisták is egyre nyíltabban tárták fel az álláspontjukat.”

Litván György történész a Bagoly nappal című könyvben (Gyórfy Miklós 1987-ben kiadott összeállítása) – ugyanerre – így emlékezik: „Számunkra már nemigen volt visszaút. A Petőfi Kör politikai és értelmiségi létünkben, életünkben, fejlődésünkben fordulópontot jelentett. Az előző években, a vaskorszakban, a klasszikus ötvenes években ahhoz szoktattak minket hozzá és mi magunk is ahhoz szoktattuk magunkat, hogy mindenféle értelmiségi kételyeket félretéve megfigyelmezzük nemcsak a magatartásunkat, hanem még az eszünket, gondolkodás módunkat is. Átalakítottuk ízlésünket a szocreál követelményeinek megfelelően. (...) A Petőfi Kör hetei és hónapjai számunkra – azt is mondhatnám, egy egész generáció számára – a szellemi felszabadulást hozták meg. Azt, hogy elkezdtünk a saját fejünkkel, önállóan gondolkodni. És a Petőfi Kör vitái ezért voltak – szakmai jelentőségükön túlmenően – szenzációs élmények a mi számunkra.”

Csanády Lili: a képek bizonyítják, kik ültek akkor egymás mellett...

Dr. Lugossy Győzőre, a TIT budapesti szervezetének vezetőjére, előzetes egyeztetés nélkül rontok rá: hátha épp korabeli dokumentumok lapozgatása közepette lepem meg. Nem.

Mozaikok

Mint kiderül, alig van dokumentációja a klub életének. Legfeljebb mozaikok maradtak. A negyvenedik születésnapra szeretnének egy kiadványt produkálni, de születésnap ide vagy oda, az ünnepsorozat csak március 25-én kezdődik. Úgy látszik, a tél nem tűri a felhajtást. Lugossy Győző mindenesetre készségesen eligazít. Ahhoz az emberhez küld, aki tíz éven át vezette a Kossuth Klubot. Méltánytalan és megalázó eltávolíttatásáig.

A Batthyány térhez közel, csásos kis lakásban él Csanády Lili. Ez jól megszervezett és előre bejelentett látogatás, úgyhogy körülbelül másfél mázsa dokumentum és hatvan folyómeter fénykép kupacolódik pillanatok alatt az ölembe. Meg a kvízzjáték: na, kit ábrázol a fotó? Persze, hogy a tizedét se tudom, vagy csak a nevüket ismerem (valamilyen könyvből), vagy az arcukat láttam már valahol. Hogy a kettő

klubja

együtt miért kötelező program? Még berzenkedik bennem a generációim daca. Persze, az is motoz, hogy talán mégsem ártana valamivel villogni. De hiába. Gyorsan a papírokba merülünk, azokat nem tudom eltéveszteni.

A letörölt kazetta titka

Egy sorozat meghívói. Megszállottak: Gyarmati István fizikus, dr. Baranyai Elemér urológus-sebész, Bródy András matematikus-közgazdász, dr. Czeizel Endre genetikus, Hargitay György TF-adjunktus, Hanák Péter történész, a többi meghívó már nincs meg. 1983 októbere ez, az alkotó értelmiségiekkel való találkozások robbanásszerűen indulnak, Gyarmati a pódiumon térdre veti magát és aszongya: így könyörgök Kádár Jánosnak, vegye már észre, hogy ebben az országban tudósok is élnek, néha nem lenne rossz az ő véle-

Köpeczi állítólag kiverte a balhét

kazettákat kapott vissza. De mi a csuda lehet ennyire fontos egy tudóssal való beszélgetésen, hogy a pártapparátcsikok csak úgy letöröltessék a felvételt?

kori elnökhelyettese tiltotta le. Ettől, persze, a dolognak olyan híre lett, hogy amikor társadalmi nyomásra pár hónappal később mégis leadták, akkora volt a nézettsége, mint hasonló műsoroknak soha..."

De nézzünk utána, kik is jártak el egy-egy ilyen estre a Kossuth Klubba.

„...Egyre többen jöttek olyanok, akik nem is voltak TIT-tagok. Amúgy is képtelenségnek tartottam, hogy a rendezvényeink csak a tagok számára legyenek nyitottak, de azt is, hogy nincs kapcsolatunk az Akadémiával, intézményeivel és az egyetemekkel. Bizonyos generációk teljesen hiányoztak, inkább az 50-60 éveseknek volt ez barátságos, otthonos nyilvános fóruma. Kerestem a kapcsolatot a fiatal értelmiségiekkel. Hát, ki az ördög legyen a következő est közönsége és előadója, ha nem a harmad-negyedéves egyetemista meg a tanára?! Néhol könnyű dolgom volt, Andorka Rudolf például ambicionálta a tanítványait a nyilvános szereplésre. Így jöhetett létre a Fiszok, a Fiatal Szociológusok Klubja, amely aztán szerepet vállalt a rendszerváltás előkészítésében is...”

Áll a bál a pártközpontban

„...1985. november 5-én indult volna egy sorozat Reform és demokrácia címmel, amelynek főbb szereplői – miért ne próbáljuk ki a hatalom tűrőképességét? – azok lettek volna, akik az első lakitelki találkozón részt vettek és aki még élt és mozgott – különféle címszavakban és besorolásokban. Például Pozsgay, Nyers Rezső, Bihari Mihály, Bácskai Tamás, Tardos Márton – biztosan kifejejtettem valakit. Nem volt könnyű összehozni. Nemcsak az időpontokat kellett egyeztetni, azt is tisztázni kellett, hogy van-e valakinek kifogása a többi előadó ellen. Kinyomtatuk a meghívókat, a francia követség például ötven bérletet rendelt. Október vége felé a főnököm közölte: áll a bál a pártközpontban. Köpeczi állítólag kiverte a balhét, le kell fűjni a sorozatot. A TIT akkori főtítkára pedig úgy érezte, kötelessége azonnal becsinálni. Elmentek a levelek, hogy, sajnos, nem áll módunkban megtartani az előadásorozatot. Ettől csak nőtt-dagadt a botrány. Takarékra állítottak. Csak a kötelező kűröket futhatta a Kossuth Klub. Két évig bírtuk így...”

Akkor már 1988-at irtunk.

„...Vitézy László is csinált egy sorozatot, akkor már nem is nyomtatunk meghívókat, csak úgy stencileztünk. Tizenkét előadás a pluraliz-

Főként a régi nemzedék járt a Kossuthba. Fábri Zoltán, Sulyok Mária, Nemeskürty István

ményükre is odafigyelni. Észrevette. A videokazetta, amellyel Csanády Lili a Televízió közművelődési főszerkesztőségéhez zárandokolt egy majdani tévéváltozat érdekében, eljutott a legfelsőbb pártszervekig, de a hírek szerint azonnal „zárolták”. Csanády Lili tökéres

Csanády Lili: „Határozott célom volt ezzel a sorozattal. A legkülönbözőbb tudományterületekről akartam összehozni a tudósokat, hiszen akkor a világban már tudták: az interdiszciplináris kutatások a jövő. Ez ma már nyilvánvaló. Büszke vagyok a programra, mert csemege lett az értelmiség számára, izgalmas szellemi műhely alakult ki. Persze, a történetnek itt nincs vége. Gyarmati Istvánnal meg akartuk ismételni a felvételt, de nem állt kötélnek. Évekkel később tudtam meg tőle, hogy a pártközpontból rendszeren megfenyegették. Aztán, amikor 1984 februárjában a televízió műsorra tűzte a Kossuth klubbeli beszélgetést Bródy András-sal, ezt a Televízió ak-

Egy régi-régi meghívó

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat filozófiai tanácsa meghívja Önt
1989. május 17-én (szerdán) délután 14 órakor
a Kossuth Klubba
(Budapest VIII., Múzeum u. 7.)

REFORM ÉS ETIKA
című
kerekasztal-beszélgetésre

A kerekasztal vitázói:

ANCESEL EVA
HANKISS ÁGNES

NYÍRI TAMÁS
ZALATNAY ISTVÁN

Házigazda: VASS CSABA

Generációk klubja

musról volt a címe, 1988. szeptember 26-án kezdődött, és döbbenetes hatása volt. A csilláron is lógtak. Valójában a szociáldemokráciáról szólt. Fél év múlva levelet kaptam, Bölcs-földi Andortól, Brüsszelből: köszöni, hogy segítségemmel újjáalakulhatott Magyarországon a szociáldemokrata párt. Azt hittem, kiesik a kezemből a levél. Ez ott és akkor nem volt nyilvánvaló, hiába ismertük az embereket...”

Agráriusok

Alakult a Kossuth Klubban más párt is.

„...Még 1989-ben megkeresett Körössi József, a Valóság akkori főszerkesztője: kellene neki egy kisterem, de hát nem egészen kibővített szerkesztőségi értekezlethez. Az irodám előtti kistárgyalóba ültek be. Kénytelen voltam párszor „keresztülmenni rajtuk” és a következőket látom ám: egymás mellett ül Baló Péter, Huszár István, Bihari Mihály, Fekete Sándor, Körössi József és talán Pozsgay. Na, az a lényeg, hogy az orrom előtt gründolták össze az Új Márciusi Frontot. Persze, a hivatalos változatban nem így szerepelt már. Aztán ugyanígy, 1989-ben jött hozzám a Magyar Bálint,

hogy segítsék. Szerettek volna páran összejönni úgy, hogy az ne legyen feltűnő. Ahogy sorolta a neveket, úgy csúsztam magam alá: Kis János, Konrád György, **Eörsi István**, Demszky Gábor meg a Szabad Kezdeményezések egész hálózata és az egész szamizdatirodalom. Tanúk nélkül akartak találkozni, hát nagyon el kellett konspirálni a dolgot. Azt találtuk ki, hogy az »Agrárszociológusok Köre« fog összegyűlni. Többen meghaltak a röhögéstől...”

De nem csak a liberálisok meg a baloldaliak jártak a Kossuthba.

„...A dokumentumok bizonyítják, kik ültek itt egymás mellett a nyolcvanas években. Sose hittem volna, hogy néhány év alatt tökéletesen kitörlődik ez az agyukból, és azok az emberek, akik akkor együttműködtek, 1990-től úgy fognak egymásnak esni... Ez azért szomorú, mert az értelmiség felparcellázódása nagyon jó a hatalomnak, bármilyen arculata legyen is. Mondok rá példát: 1986-ban Csehszlovákiában kiengedték a börtönből Dobos Lászlót. Gyorsan csináltunk neki egy szerzői estet közösen a Rádió irodalmi osztályával. Műsor előtt jön Dobos és azt mondja: csak úgy kaphatott útlevelet, ha nem találkozik az éppen szilenciumon lévő Csurkával és Csoórral. Nem ígérhettem meg neki. Látom a program közepén, hogy Csurka oldalra kifelé a terebről. Kérdezem: hová megy. Hát, hogy nem

akarja bajba keverni a Dobost, mondja. Felháborodtam. Ma emezt, holnap a másikat, holnapután meg a harmadikat lehet innen elhajtani. Csurka maradt. Ezt csak azért mesélem el, mert Csurka pillanatok alatt elfelejtette, hogy ő is volt egyszer üldözött és elkezdett csaholni mindenki ellen. A Kossuth Klubba mindenki eljöhett. Jöttek is. Bár a Romhányit személyesen rúgtam ki. Tagadhatatlan persze, hogy kicsit túltengtek a szabaddemokraták...”

Nekem ez szent ügy volt

Néhány betiltástól eltekintve a pártközpont nem avatkozott közbe.

„...A Kossuth Klubnak, szerencsére, mindig volt egy úgynevezett társadalmi vezető testülete, amely »eldöntötte az irányvonalat«. Jóindulatú, nyitott értelmiségiek csapata volt, nekem csak az elnökkel kellett egyeztetnem. Az elnökök pedig hallatlanul tisztességes, konstruktív emberek voltak. Két elnököt »szolgáltam ki«. Hortobágyi Tibor professzor becsületes, és finom úriember volt, Hazai György akadémikussal pedig, az Akadémiai Kiadó akkori igazgatójával, együtt indítottuk el az akadémiai esteket. Soha nem volt gondom az elnökekkel, mindig tartották a hátukat...”

Nemcsak politikai botrányok voltak a klubban...

„...Persze, volt számos olyan rendezvény is, amely nem politikailag volt eretnek, hanem szakmailag. Emlékezhünk még a rákvitákra: Celladam és környéke. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt úgy élt a rák a köztudatban, mint ma az AIDS. Hatalmas port kavart fel, hogy egy vitára összeültettük a szakembereket. Képzőművészeti kiállításokat is meghonosítottam a klubban. Ott mutatkozott be Gyémánt László festőiskolája...”

Egy kirúgás története. Ez már a rendszer-váltás után történt.

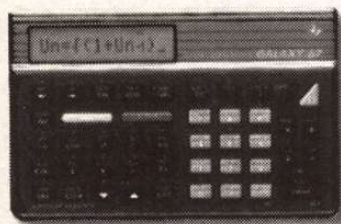
„...Egyszer meg kellene írnom. 1989-ben elkezdődött a TIT sajátos privatizációja, különböző kis káeftékbe ment át a vagyon, a tagság tudta nélkül. Nekem ez nem tetszett, szóvá is tettem, nem igazán finoman. Attól kezdve én lettem az első számú közellenség. Arra hajtottak, hogy rajtakapnak valami hülyeségen. Nem jött be. Különféle, aljas és igaztalan vádak alapján 1991 júliusában mégis kirúgtak. De ez már egy másik történet...”

„...Nekem ez szent ügy volt. Ma már nem vagyok biztos benne, hogy megérte...”

*

A negyvenéves Kossuth Klub többszöri vezetőségváltás után most – úgy látszik – márciusban újra kezd. Az én generációm meg kaspzkodhat, ha legalább a „kis” jelzőt el akarja érni. Vannak ötleteink...

Mándy Iván egy előadóesten

COMPUTER BOLT

Budapest, XIII. Lehel út 18-20. Tel.: 153-0382 fax: 129-4644
Levél cím: 1554 Budapest, Pf 52.

Közeledik az ÉRETTSÉGI, FELVÉTELI!

A legnagyobb segítséget a számológépei adják.

**TEXAS
INSTRUMENTS**

Mi elkészítjük Önnek az Ön igényeinek legjobban megfelelő számítógépet. WESTERN DIGITAL, SONY, TEAC, CHERRY alkatrészek, tartozékok felhasználásával 1+2 év garanciával!